

Шляхи формування та розвитку взаємодії органів державного фінансового контролю з аудиторськими організаціями

В статті досліджуються питання удосконалення взаємодії та координації робіт між органами державного фінансового контролю та незалежними аудиторськими організаціями.
державний фінансовий контроль, аудит, банківська діяльність, аналітична робота, принципи аудиту

За сучасних ринкових умов господарювання надзвичайної важливості набуває подальше удосконалення взаємодії різних рівнів системи фінансового контролю комерційних структур, основними з яких є державний та аудиторський (незалежний). Співробітництво професійних аудиторських організацій та органів державного фінансового контролю (ДФК) (насамперед спеціалізованих) слід неупинно й різнобічно розвивати, а саме: організувати спільні засідання "круглого столу", конференції та інші офіційні зустрічі, обговорювати на них проблеми взаємовідносин, вирішувати типові спірні питання, що виникають при перевірках, обмінюватися досвідом тощо.

Першим шаблоном, що веде до упорядкування й удосконалення взаємодії державних і незалежних фінансових контролерів, на наш погляд, є регламентація їх взаємовідносин на основі загальноприйнятого стандарту: "Взаємовідносини між незалежними аудитором і державними фінансовими контролерами". Найголовніші пункти цього положення такі:

а) характерні принципи поведінки аудиторів у стосунках із представниками державних органів контролю;

б) порядок узгодження спірних питань за матеріалами проведених перевірок. Системи державного фінансового контролю можуть функціонувати як у суспільному секторі економіки, так і в приватному при залученні державних фінансів, а також при перевірках дотримання законодавства. Крім того, у приватному секторі функції фінансового контролю виконує незалежний аудит.

Аудит, за визначенням Комітету Американської бухгалтерської асоціації з основних концепцій обліку, - "це системний процес одержання й оцінки об'єктивних даних про економічні дії і події, що визначає рівень їх відповідності прийнятним критеріям і надає результати зацікавленим користувачам" [5].

У нашій країні перші аудиторські фірми з'явилися у кінці 90-х років, на сьогоднішній день вони є практично в усіх містах. Тож із повним правом можна запевнити: аудит в Україні існує і набуває все активнішого розвитку, більше того створена потужна аудиторська система. З урахуванням міжнародних зразків удосконалюється її інституціональна, у тому числі нормативно-правова база, крупні аудиторські фірми вже сміливо конкурують на українському ринку навіть із загальноновизнаними світовими аудиторськими об'єднаннями.

Достовірність фінансової звітності та консультативної діяльності аудиторських фірм і аудиторів, що працюють самостійно в якості індивідуальних підприємців, поглиблює і розширює фінансовий контроль у недержавному секторі.

Основний принцип аудиту - його незалежність, тобто повна відсутність стороннього впливу у вираженні власної професійної думки про фінансову звітність суб'єкта перевірки. Проте, оскільки результати аудиторської перевірки є базовою основою багатьох економічних рішень, аудит досить жорстко регулюється у всіх країнах. У деяких із них (наприклад у Франції) у цей процес втручається держава, встановлюючи норми і нормативи аудитора, здійснюючи реєстрацію аудиторів та аудиторських фірм і контроль за їх діяльністю. В Україні активно регулюється аудиторська діяльність, держава визнає обов'язковість аудиту, виділяючи значимі підприємства, фінансова нестабільність яких могла істотно вплинути на економіку, встановлює вимоги до аудиторів. Регулювання аудиторською діяльністю держава здійснює за допомогою відповідних законів, даючи, однак, простір для саморегулювання аудиту через громадські організації аудиторів. Варто зазначити, що в кожній країні розвиток і вплив громадських організацій здійснюється по-різному. Наприклад, у США та Англії аудиторська діяльність загалом регулюється спеціалізованими суспільними професійними аудиторськими організаціями. У більшості країн діють незалежні Палати аудиторів, основними завданнями яких є розробка стандартів аудиторської діяльності й етичних норм поведінки аудиторів, здійснення контролю за якістю роботи аудиторів, проведення атестації і видача документів - дозволів на заняття аудиторською діяльністю, а також вживання дисциплінарних заходів стосовно осіб, які порушили аудиторські норми [7].

Таким чином, в Україні за сучасних, досить складних умов господарювання, необхідне якнайширше використання інституту незалежного аудиту в діяльності спеціалізованих органів ДФК. Аудитори, будучи фахівцями найвищого класу як у сфері обліку, так і у сфері фінансового аналізу, несуть професійну відповідальність і ризикують своєю репутацією у випадку надання необ'єктивних висновків. Крім того, аудиторські організації, накопичивши значний досвід регулярних перевірок й аналізу стану платоспроможності, фінансової стійкості, економічної ефективності діяльності найрізноманітніших організацій та їх асоціацій, зуміють правильно і вчасно визначити тенденції та характерні закономірності в їх діяльності, що надзвичайно важливо у плані попередження фінансових проблем. Відтак для реалізації даної пропозиції необхідно:

- 1 чітко визначити систему об'єктів ДФК і першочергові його завдання, які доцільно вирішувати, використовуючи працю незалежних аудиторів;
- 2 розробити й у нормативному порядку закріпити стандарти державного контролю;
- 3 створити відповідні учбово-методичні центри ДФК для незалежних аудиторів, розробити порядок їх атестації;
- 4 визначити критерії добору аудиторських організацій для використання їх в діяльності органів ДФК;
- 5 розробити систему контролю якості роботи незалежних аудиторів;
- 6 вирішити питання оплати праці аудиторських організацій.

Слід зазначити, що деякі органи ДФК уже роблять перші кроки щодо напрацювання шляхів взаємодії з аудиторськими організаціями. У цьому плані корисний досвід російських колег. В якості прикладу можна навести спеціально створену при Контрольно-рахунковій палаті Москви Громадську раду з аудиторської діяльності, до якої ввійшли представники основних професійних аудиторських організацій і найбільших російських аудиторських фірм.

Основними завданнями Ради є: організація розробки методологічних основ взаємодії органів ДФК і незалежних аудиторських організацій; організація розробки стандартів перевірки ефективності та цільового використання коштів міського бюджету і майна міста Контрольно-рахунковою палатою й незалежними аудиторськими

організаціями; визначення критеріїв і здійснення добору аудиторських організацій, що допускаються Контрольно-рахунковою палатою Москви до перевірки ефективності й цільового використання коштів міського бюджету і майна міста; організація контролю якості діяльності аудиторських організацій за здійсненням перевірок ефективності і цільового використання коштів бюджету та майна міста [4].

Вважаємо за необхідне в цій темі розглянути і питання удосконалення взаємодії державного й аудиторського контролю у банківській сфері. Відомо, що істотну роль у стабілізації економіки відіграє зміцнення надійності банківської системи країни, що є своєрідною фінансовою артерією держави.

На жаль, на даний час з'явилися і продовжують розвиватися кризові тенденції, що характеризуються невпинним зростанням кількості банків, які знаходяться в критичному фінансовому становищі або фактично втратили ліквідність. Природно, що "неліквідні" банки не в змозі вчасно проводити платежі клієнтам і виконувати зобов'язання перед кредиторами. Крах хоча б одного великого структуроутворюючого банку, що концентрує міжбанківські операції і займає відповідне місце в кредитуванні економіки, здатний перерости навіть у системну кризу. Така доля, як відомо, спіткала сумнозвісний банк "Україна". Тому ланцюгова реакція банкрутства банків є дуже серйозним чинником погіршення загального економічного становища в країні. Оцінюючи невтішний стан вітчизняної банківської системи, що склався на теперішній момент, треба брати до уваги той факт, що на ефективність її функціонування впливає як загальна економічна ситуація в країні, так і окремі чинники, безпосередньо пов'язані з організацією управління банками. У ряді випадків на стан комерційних банків вплинули і кримінальні явища у банківській сфері.

Як бачимо, ситуація в банківській системі України вимагає негайного вжиття заходів по її зміцненню, підтримці фінансової стійкості банків, їх санації. Тож для подолання кризового стану ліквідності, що характерний для української економіки, конче необхідні удосконалення, посилення механізмів державного контролю в банківському секторі, превентивних заходів для підтримки цілісності й ефективності кредитного ланцюга, а також удосконалення нагляду за функціонуванням систем внутрішнього контролю у банках. Наприклад, для забезпечення економічних умов стійкого функціонування банківської системи і захисту інтересів кредиторів відповідним законодавством передбачені обов'язкові економічні нормативи діяльності комерційних банків і механізм державного контролю за їх дотриманням. Держконтроль за дотриманням банками обов'язкових економічних нормативів здійснюється на підставі місячних балансів банків, до яких додаються довідки з розрахунками фактичних показників обов'язкових економічних нормативів і розшифровка окремих балансових рахунків.

У випадку систематичних порушень нормативів, а також при підбитті підсумків року зі збитками, при виникненні такого стану, що загрожує інтересам клієнтів комерційного банку, Національний банк в першу чергу може порушити питання перед засновниками комерційного банку про систему заходів з метою його фінансового оздоровлення, підвищення ефективності його діяльності. Власники банку зобов'язані виступити гарантами надання фінансової допомоги у випадку виникнення в банку фінансових складнощів, причому інститут гаранта мусить діяти протягом усієї діяльності банку. У зв'язку з цим, неабияка роль у запобіганні банківської кризи надається системі нагляду за фінансовим станом юридичних осіб — власників контрольних пакетів банків.

Відповідно до законодавства, що регулює банківську діяльність, територіальні установи Національного банку зобов'язані контролювати фінансовий стан учасників комерційного банку, які купують при складанні угод або при його створенні більш як

20% його акцій. Власники акцій зобов'язані передати до територіальної установи Національного банку відповідне клопотання, до якого необхідно додати такі документи: річні бухгалтерські звіти за останні три роки діяльності з оцінкою податкового органу, бухгалтерський баланс на останню звітну дату тощо. Територіальні установи Національного банку в межах терміну, встановленого законом для розгляду зазначеного вище клопотання, мають право затребувати додаткову інформацію про фінансовий стан і ділову репутацію вищевказаних учасників банку. Для ухвалення рішення про згоду в клопотанні територіальна установа Національного банку на підставі поданих документів проводить аналіз фінансової дієспроможності покупців акцій. При цьому беззаперечною підставою для відмови в згоді на придбання більше 20% акцій банку є виявлення незадовільного фінансового стану покупців акцій, а також відсутність у них власних коштів у розмірі, достатньому для оплати цих акцій [3].

З метою удосконалення, підвищення ефективності фінансового контролю у банківській сфері, зумовленого плідною взаємодією органів державного і незалежного (аудиторського) контролю, ми пропонуємо функції з оцінки фінансової спроможності і ділової репутації юридичних осіб - покупців більш ніж 20% акцій комерційного банку або його контрольного пакета - покласти на інститут аудиту. Аудитори, будучи фахівцями найвищого класу як у сфері обліку, так і у сфері фінансового аналізу, несуть професійну відповідальність і ризикують своєю репутацією у разі надання необ'єктивних висновків. Для виконання завдань аналізу фінансового стану аудитори достатньо підготовлені і методично й інформаційно. Крім того, аудиторські організації, накопичивши вагомий досвід регулярних перевірок й аналізу стану платоспроможності, фінансової стійкості, економічної ефективності діяльності найрізноманітніших організацій та їх асоціацій, зможуть правильно і вчасно підмітити тенденції і типові закономірності в їх діяльності, що дуже важливо у плані попередження фінансових проблем.

Важлива роль аналітичної роботи, а також взаємозв'язку різних показників зумовлює проведення як оцінки фінансового стану покупців, так і оцінки фінансово-господарських перспектив їх функціонування. Особлива увага при цьому повинна звертатися на визначення фінансового стану власників акцій, достатність власних коштів для оплати своєї частки в статутному капіталі банку, здатність його підтримати в разі потреби додатковими внесками. До того ж важлива як достовірна інформація про поточний фінансовий стан покупців, так і його проєкція на найближчу або більш віддалену перспективу.

Для попередження явно кримінальних цілей засновників банків аудиторами також має аналізуватися ділова репутація кожного з його учасників, джерела надходження коштів, внесених для оплати акцій.

Аудиторські організації мають право самостійно визначати методики, що дозволяють аналізувати фінансовий стан і ділову репутацію суб'єктів. У загальному вигляді методика фінансового аналізу складається з трьох взаємопов'язаних сегментів:

- 1 аналіз фінансових результатів діяльності організації;
- 2 аналіз фінансового стану;
- 3 аналіз ділової активності й ефективності фінансово-господарської діяльності.

Деталізація процедурної частини методики фінансового стану залежить від намічених цілей, а також різних чинників інформаційного, тимчасового, методичного, кадрового і технічного забезпечення. Логічне завершення аналітичної роботи може мати такий вигляд:

- експрес - аналіз фінансового стану;
- деталізований аналіз фінансового стану [6].

На нашу думку, з метою упорядкування аудиторської діяльності щодо фінансового аналізу й уніфікації вимог стосовно змісту, форми і порядку підготовки звітів про фінансовий стан крупних власників акцій банків та їх перспектив повинна бути розроблена і формально закріплена у вигляді обов'язкових рекомендацій і нормативів єдина методика оцінки фінансового стану організацій різного типу. Єдина база дозволить також однаковою мірою інтерпретувати результати оцінок і взаємодіяти з різними органами фінансового контролю.

Питання законодавчого закріплення надання в обов'язковому порядку аудиторських звітів про фінансовий стан і ділову репутацію юридичних осіб, що купують більше 20% акцій комерційного банку, а також спосіб їх надання, на наш погляд, мають бути зважені, узгоджені і спільно реалізовані відповідними органами управління банківською й аудиторською діяльністю.

Крім вищезазначених аспектів, необхідно розглянути і ввести до нормативно-правового порядку, принаймні ще два питання взаємодії органів ДФК і незалежного аудиту, на нашу думку, це:

1 Підтвердження незалежними аудиторами достовірності фінансової звітності регіональних адміністрацій і відповідності здійснених ними фінансово-господарських операцій законодавству України. Слід зазначити, що ряд фахівців-практиків пропонують у якості обов'язкової умови для отримання фінансової підтримки регіонами із державного бюджету ввести надання щорічного кваліфікованого аудиторського висновку про виконання бюджету регіону в звітному році. Іншими словами, пропонується делегувати функції контролю регіональних фінансів саме аудиторським організаціям. Для реалізації даної пропозиції як мінімум необхідна система стандартів ДФК, на основі якої працюватимуть незалежні аудитори. При цьому самі аудитори як фахівці в приватному секторі навряд чи зможуть без спеціальної підготовки і перекваліфікації здійснювати контроль державних фінансів. Тому повністю розробити всю систему реалізації вищевказаної пропозиції, на наш погляд, зможе лише Вищий аудиторський орган України.

2 Залучення незалежних аудиторів як найбільш незалежних і досвідчених фахівців до аналізу висновків про стан системи управління фінансово-господарською діяльністю великих підприємств, оцінку поточного фінансового становища підприємства і визначення його тенденцій, зокрема економічно і соціально значимих як для окремих регіонів, так і для країни в цілому. Таким чином, намітиться ще один аспект плідної взаємодії органів ДФК та органів незалежного аудиту. У зв'язку з цим доцільно розробити відповідні стандарти аналізу й оцінки. Стандартизація забезпечить єдність в інформаційних матеріалах і способах аналізу й оцінки, а також у формах відповідної звітності, що значно раціоналізує ДФК у цьому відношенні.

На завершення, вважаємо за необхідне ще раз підкреслити, що на даному етапі розвитку вітчизняної економіки в умовах її багатокладності і непростого господарського механізму питання посилення взаємодії, а також більш скоординованої роботи органів державного і незалежного (аудиторського) контролю набуває особливої ваги.

Слід наголосити, що процес розвитку системи ДФК за своєю сутністю перманентний і має бути адекватним процесу розвитку держави. Тому, організовуючи відповідну систему ДФК, необхідно буде її періодично оцінювати на предмет адекватності внутрішнім і зовнішнім умовам функціонування держави.

Список літератури

- 1 Про аудиторську діяльність: Закон України від 22 квітня 1993 року №3125-XII.

- 2 Постанова Колегії Рахункової палати України від 03 грудня 1999 року за №25-1 "Про затвердження інструкції про порядок проведення перевірок, ревізій Рахунковою палатою".
- 3 Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року.
- 4 Распоряжение первого заместителя премьера Правительства Москвы от 14 декабря 1999г. №996-РЗП «О совершенствовании контроля за использованием государственной собственности».
- 5 Бурцев В.В. Аудит и финансовый анализ // 2003г.-№2.-С18.
- 6 Концепції та методики державного аудиту. Посібник для самостійних занять.
- 7 Правовое регулирование государственного финансового контроля в зарубежных странах. Аналитический сборник. - М.: Прометей, 1998.

В статті досліджуються питання удосконалення взаємодії та координації робіт між органами державного фінансового контролю та незалежними аудиторськими організаціями

In the article the questions of improvement of co-operation and co-ordination of works between the organs of state financial control and independent public accountant organizations are explored.

УДК 657

А.П. Бегун, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми обліку капітальних інвестицій

В статті розглянуто сучасні проблеми обліку капітальних інвестицій та запропоновані варіанти вирішення проблемних моментів.

капітальні інвестиції, система бухгалтерського обліку, ефективність використання, інформаційна база

Економічна сутність інвестиційної діяльності (зокрема капітальних інвестицій) та методологія її облікового забезпечення традиційно досліджуються науковцями. У рамках діючої системи обліку можливе формування обліково-аналітичної інформації щодо капітальних інвестицій, яка використовується при розробці стратегії підприємства. На рівні підприємства основу інформаційного забезпечення формування його стратегії складають перш за все, облікові дані. В цьому виявляється нерозривний зв'язок бухгалтерського обліку з управлінням. Так для управління за інших рівних умов потрібно володіти необхідною та достатньою інформацією. Ефективність використання інформації безпосередньо залежить від того яка застосовується технологія її отримання та обробки. Саме тому є необхідним дослідити можливості програмних продуктів щодо забезпечення потреб управління капітальними інвестиціями на всіх етапах: від прийняття рішення щодо здійснення до впровадження.

Система бухгалтерського обліку в Україні знаходиться стадії становлення. Так, на мікрорівні триває адаптація до застосування діючих з 2000 року стандартів та розробляються і вводяться нові, зокрема П(С)БО 31. За мету при написанні статті поставлено дослідження проблем інформаційного забезпечення управління капітальними інвестиціями та визначення напрямів їх подолання.

Економічна діяльність суб'єктів господарювання значною мірою характеризується обсягами та формами інвестицій, серед яких для промислового підприємства важливою є капітальна.

Капітальні вкладення (інвестиції) - це витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання будівель або їхніх частин, устаткування, інструмента, інвентарю, інші